

Д.В. Смерницький,
кандидат юридичних наук

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА У СФЕРІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті розглянуто правове забезпечення науково-технічної експертизи у сфері науково-технічної діяльності. Визначено, що науково-технічна експертиза – це розгляд та дослідження справи, питання, проекту, технічної розробки, створеного наукового об'єкта тощо з метою зробити правильний висновок чи дати правильну оцінку відповідному явищу для забезпечення суспільних потреб у вирішенні відповідних відносин шляхом проведення науково-технічного аналізу.

Ключові слова: експертиза, науково-технічна експертиза, науково-технічна діяльність, правове забезпечення.

В статье рассмотрено правовое обеспечение научно-технической экспертизы в сфере научно-технической деятельности. Определено, что научно-техническая экспертиза – это рассмотрение и исследование дела, вопроса, проекта, технической разработки, созданного научного объекта и т.д. с целью сделать правильный вывод или дать правильную оценку соответствующему явлению для обеспечения общественных потребностей в решении соответствующих отношений путем проведения научно-технического анализа.

Ключевые слова: экспертиза, научно-техническая экспертиза, научно-техническая деятельность, правовое обеспечение.

Paper studies the legal support for scientific and technical expertise in the field of scientific and technological activities. It was determined that the scientific and technical expertise is a consideration and examination of the case, issue, project, technical development, to create a scientific object, etc. in order to make the correct conclusion or a proper assessment of the phenomenon for social needs in dealing with the corresponding relations by means of scientific and technical analysis.

Keywords: expertise, scientific and technical expertise, scientific and technical activities, legal support.

Згідно зі Словником української мови слово “експертиза” означає розгляд, дослідження будь-якої справи, якогось питання з метою зробити правильний висновок, дати правильну оцінку відповідному явищу [1]. Отже, науково-технічна експертиза – це розгляд та дослідження справи, питання, проекту, технічної розробки, створеного наукового об'єкта тощо з метою зробити правильний висновок чи дати правильну оцінку відповідному явищу для забезпечення суспільних потреб у вирішенні відповідних відносин шляхом проведення науково-технічного аналізу.

Як зазначає Т.О. Коломоєць, нормативно-правова база державного управління у сфері науки визначає “правила гри” стосовно впливу держави на наукову галузь. Керуючись ними, суб'єкти адміністративно-правового регулювання у сфері науки здійснюють функції щодо державного регулювання зазначеної сфери. Держава не в змозі підтримувати всі наукові дослідження у повному обсязі. Йдеться як про значні матеріальні витрати, так і про ефективність розподілу бюджетних

коштів. З метою оптимізації підтримки вітчизняної науки доцільно визначитися з пріоритетами, тобто з тими науковими напрямками (колективами), які здатні забезпечити суттєві позитивні наукові результати чи значну користь практиці. Це завдання вирішується за допомоги експертної діяльності. Наукова і науково-технічна експертиза – діяльність, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз та оцінювання науково-технічної рівня об'єктів експертизи і підготовка обґрунтованих висновків для прийняття рішень щодо таких об'єктів [2].

Слід додати, що оцінювання науково-технічного рівня об'єкта необхідно розуміти не лише в контексті його співвідношення з аналогічними об'єктами з метою визначення більш передового, прогресивного об'єкта, а й у ставленні об'єкта до встановлених норм з безпеки, екологічності, можливості сумісно діяти з іншими об'єктами тощо.

Закон України “Про наукову і науково-технічну експертизу” прийнято 10 лютого 1995 року № 51/95-ВР [3]. Цей Закон визначає правові, організаційні і фінансові основи експертної діяльності в науково-технічній сфері, а також загальні основи і принципи регулювання суспільних відносин у галузі організації та проведення наукової та науково-технічної експертизи з метою забезпечення наукового обґрунтування структури і змісту пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, наукових, науково-технічних, соціально-економічних, екологічних програм і проектів, визначення напрямів науково-технічної діяльності, аналізу та оцінки ефективності використання науково-технічного потенціалу, результатів досліджень.

Як зазначає Л.О. Филипович, виходячи з таких загальних положень Закону, маємо визнати, що ні він, ні якийсь інший правовий документ, які регулюють експертну діяльність, прямо не говорять про аналіз і оцінку соціально-економічної, політичної, екологічної чи релігійної ситуації з боку експертів. Закон прямо не називає жодну сферу, яка нас цікавить з точки зору її експертування, але пробує максимально широко визначити конкретні об'єкти для експертизи: діючі об'єкти техніки (в тому числі військової) та промисловості, споруди, природні об'єкти тощо, стосовно яких постає потреба в отриманні науково обґрунтованих експертних висновків [3]. Крім цього, експертуванню підлягають проекти, програми, пропозиції різного рівня, щодо яких необхідно провести науково обґрунтований аналіз і дати висновок про доцільність їх прийняття, впровадження, подальшого використання тощо [4, с. 19–20].

Мабуть, варто не погодитися з автором наведеного тезису, що Закон прямо не називає жодної сфери, яка нас цікавить з точки зору її експертування, адже Закон [3] чітко вказує, що це експертна діяльність в науково-технічній сфері. На нашу думку, автор має цілковиту рацію щодо необхідності створення нормативного документа стосовно експертної діяльності в Україні та визначення в ньому форм та видів експертиз та сфер їх застосування. Проте ми досліджуємо саме питання проведення науково-технічної експертизи, а тому продовжимо.

Отже, як зазначено вище, Закон визначає правові основи експертної діяльності в науково-технічній сфері [3]. Чи так це? Як ми знаємо, спектр експертиз, визначений нормативно-правовими документами, є значним та обумовленим суспільними відносинами в певній сфері. Експертизи за своїм призначенням та видом бувають науково-технічними, науковими, судовими, правовими, екологічними, патентними тощо. Тому, на наш погляд, зазначений Закон не може визначати всю експертну діяльність у науково-технічній сфері, адже цій сфері, як і іншим сферам суспільного життя, притаманні різні види експертиз залежно від цілей та поставлених завдань. Тобто Закон саме повинен встановлювати правові основи

науково-технічної експертизи, як у сфері науково-технічної діяльності, так і в інших сферах суспільного життя, та слугувати базисом для створення інших нормативних документів з визначення норм щодо діяльності відповідного правового механізму науково-технічної експертизи у відповідній сфері суспільного життя та господарської діяльності [3].

Відповідно до ст. 1 Закону наукова і науково-технічна експертиза – це діяльність, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз та оцінка науково-технічного рівня об'єктів експертизи і підготовка обґрунтованих висновків для прийняття рішень щодо таких об'єктів [3]. Наукова і науково-технічна експертиза у сфері науково-технічних розробок та дослідно-конструкторських робіт, фундаментальних і прикладних досліджень, у тому числі на стадії їх практичного застосування (впровадження, використання, наслідки використання тощо), проводиться науково-дослідними організаціями та установами, вищими навчальними закладами, іншими організаціями та окремими юридичними і фізичними особами, які акредитовані на цей вид діяльності.

Основними завданнями наукової і науково-технічної експертизи згідно зі ст. 2 Закону є: об'єктивне, комплексне дослідження об'єктів експертизи; перевірка відповідності об'єктів експертизи вимогам і нормам чинного законодавства; оцінка відповідності об'єктів експертизи сучасному рівню наукових і технічних знань, тенденціям науково-технічного прогресу, принципам державної науково-технічної політики, вимогам екологічної безпеки, економічної доцільності; аналіз рівня використання науково-технічного потенціалу, оцінка результативності науково-дослідних робіт і дослідно-конструкторських розробок; прогнозування науково-технічних, соціально-економічних і екологічних наслідків реалізації чи діяльності об'єкта експертизи; підготовка науково обґрунтованих експертних висновків [3].

Аналізуючи норми ст. 2 Закону щодо основних завдань наукової і науково-технічної експертизи, слід зазначити, що норми встановлено доволі повно, але їх, на нашу думку, слід доповнити нормами стосовно визначення та встановлення співвідношення матеріальних та економічних витрат на проведення наукових досліджень з тими науковими методами та технологіями, які було використано при проведенні досліджень, а також із результатами досліджень [3]. Це забезпечить при проведенні наукової і науково-технічної експертизи встановлення більш оптимальної схеми проведення конкретного наукового дослідження та отримання результату, який реально відповідає затраченим зусиллям та коштам.

Згідно зі ст. 4 Закону суб'єктами наукової і науково-технічної експертизи є замовники, організатори експертизи, а також експерти [3]. Замовниками наукової і науково-технічної експертизи можуть бути органи державної влади і органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації, громадяни, зацікавлені у проведенні такої експертизи.

Організаторами наукової та науково-технічної експертизи є фізичні та юридичні особи, які на підставі доручення або договору із замовниками організовують та проводять експертизу й подають експертні висновки.

Експертизу можуть проводити: органи виконавчої влади у межах своєї компетенції; підприємства, установи та організації всіх форм власності, тимчасові творчі колективи, що здійснюють наукову і науково-технічну діяльність, спеціалізовані експертні організації; окремі експерти, групи експертів та експертні ради.

Зазначений у ст. 4 Закону [3] чіткий розподіл суб'єктів на замовників, організаторів експертизи, а також експертів можна віднести переважно до зовнішньої експертизи. Внутрішня експертиза проводиться суб'єктом науково-технічної діяльності на всіх стадіях проведення технічних розробок – створення, випробу-

вання, патентування, впровадження тощо. Внутрішня науково-технічна експертиза проводиться власними силами досвідченими фахівцями у певній сфері або відповідними створеними комісіями чи робочими групами. Також науково-технічну експертизу проводять наукові, науково-технічні та вчені ради науково-дослідної установи.

Так, наприклад, у галузевому стандарті Національної академії наук України СОУ НАН 73.1-001:2011 “Організація і проведення науково-дослідних робіт” п. 7.3 встановлено норму щодо приймання результатів науково-дослідної роботи вченою (науково-технічною) радою [5].

Отже, до зовнішньої науково-технічної експертизи слід віднести експертизу, яка проводиться зовнішніми незалежними суб'єктами або вищими організаціями (центральною владою виконавчої влади, місцевими органами самоврядування, НАН України та галузевими академіями тощо). До внутрішньої науково-технічної експертизи слід віднести експертизу, яка проводиться фахівцями суб'єкта науково-технічної діяльності, якому належить об'єкт експертизи.

Об'єктами наукової та науково-технічної експертизи відповідно до ст. 5 Закону [3] можуть бути: діючі об'єкти техніки (у тому числі, військової) та промисловості, споруди, природні об'єкти тощо, стосовно яких виникає потреба отримати науково обґрунтовані експертні висновки; проекти, програми, пропозиції різного рівня, щодо яких необхідно провести науково обґрунтований аналіз і дати висновок про доцільність їх прийняття, впровадження, подальшого використання тощо.

Обов'язковій науковій і науково-технічній експертизі підлягають: державні цільові наукові і науково-технічні програми; міждержавні наукові і науково-технічні програми, що реалізуються на підставі міжнародних договорів України в межах її території; галузеві і міжгалузеві програми у сфері наукової і науково-технічної діяльності; інноваційні програми та проекти державного значення.

Враховуючи той факт, що діяльність державних органів виконавчої влади фінансується за рахунок бюджетних коштів, у тому числі і здійснення науково-технічної діяльності підпорядкованими науково-дослідними установами, вищими навчальними закладами та підприємствами, а також іншими установами на договірних умовах, у край важливо належно забезпечити проведення науково-технічної експертизи у сфері наукових і науково-технічних досліджень та розробок. Аналіз експертизи на вживання відповідних заходів для поліпшення науково-технічної діяльності дозволить більш раціонально використовувати державні кошти та забезпечувати максимальний ефект від впровадження науково-технічної продукції. Отже, можна дійти висновку, що встановлення обов'язкових адміністративно-правових норм стосовно проведення обов'язкової науково-технічної експертизи в діяльності державних органів влади, мабуть, не викликає сумнівів.

Законом [3] визначено такі форми експертизи: державну, громадську та ін., також зазначено, що державна експертиза є обов'язковою. На наш погляд, більш доцільно встановити такі форми – обов'язкова та необов'язкова (добровільна) експертиза. До обов'язкової експертизи віднести науково-технічну експертизу, яка згідно з нормативно-правовими документами є обов'язковою: це експертиза, наприклад, виробів на безпеку, державних науково-технічних програм на економічну доцільність, екологічність тощо. Обов'язкову науково-технічну експертизу можуть здійснювати як державні органи, так і недержавні установи у випадку надання їм відповідного дозволу (ліцензії, відповідної акредитації тощо). Необов'язкову (добровільну) науково-технічну експертизу наукові установи, підприємства можуть проходити в разі добровільного рішення з метою визначення ситуації або

прийняття відповідного рішення щодо об'єкта, який проходить експертизу. Необов'язкову (добровільну) науково-технічну експертизу теж можуть проводити як державні установи, так і недержавні установи за наявності відповідних фахівців та дозволу на цей вид діяльності. Слід зазначити, що сфера науково-технічної експертизи набагато ширша, ніж це визначено в Законі [3]. До неї, на наш погляд, можна віднести, наприклад, сертифікацію продукції в науково-технічній галузі, яка є як обов'язковою, так і необов'язковою та спрямована на визначення відповідності створеної технічної продукції нормативним документам (переважно Державним стандартам України), у яких встановлені відповідні норми та параметри щодо цієї продукції. Крім того, сфера стандартизації є саме тією сферою, у якій створюються відповідні обов'язкові та необов'язкові норми щодо науково-технічної продукції. Отже, сфера науково-технічної експертизи дуже багатогранна та до неї належить будь-яка експертиза, що здійснюється методами науково-технічних досліджень та порівнянь об'єкта зі встановленням відповідних висновків щодо відповідності існуючим вимогам.

Наступним нормативним документом у сфері наукової та науково-технічної експертизи є Положення про організацію та проведення наукової та науково-технічної експертизи [6]. Положення встановлює порядок організації й проведення наукової та науково-технічної експертизи державних програм і проектів у галузі фундаментальних, прикладних, науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт, а також науково-технічних частин програм різного спрямування та підпорядкування. Експертиза спрямована на захист національних інтересів держави, підтримку і розвиток науково-технічного, економічного й оборонного потенціалу України та відповідає світовому науково-технічному рівню.

Аналізуючи Положення про організацію та проведення наукової та науково-технічної експертизи [6], слід зазначити, що воно так само, як і Закон України "Про наукову і науково-технічну експертизу" [3], не встановлює певні форми експертизи як-то: обов'язкова та необов'язкова, зовнішня (незалежна) та внутрішня (відомча) експертизи, та можливість проведення цих експертиз як на платній, так і на безкоштовній основі. Тобто Положення регламентує тільки проведення зовнішньої експертизи згідно з договорами на платній основі та не враховує й не регулює порядок проведення інших видів експертиз.

Центральним органом виконавчої влади, який забезпечує, у тому числі і правове регулювання в сфері наукової та науково-технічної експертизи, є Міністерство освіти і науки України. Так, згідно з пп. 20 п. 4 Положення про Міністерство освіти і науки України [7], міністерство затверджує порядки проведення державної наукової та науково-технічної експертизи проектів державних, міжнародних і регіональних програм, погоджує проекти концепцій державних програм розвитку галузей економіки та державних програм у частині трансферу технологій.

Кожен фізичний чи юридичний суб'єкт, який займається науковою та науково-технічною експертизою, повинен пройти державну акредитацію згідно з Порядком проведення державної акредитації фізичних та юридичних осіб на право проведення наукової та науково-технічної експертизи [8]. Порядок визначає організаційні та правові засади розгляду документів, видачі й анулювання державного свідоцтва на право проведення наукової та науково-технічної експертизи (далі – свідоцтво), що підтверджує кваліфікацію фізичної та юридичної особи з питання організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи. Державну акредитацію здійснює Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, яке забезпечує розгляд заявок на проведення наукової та науково-технічної експертизи; перевірку фахової відповідності і кваліфікації

юридичних та фізичних осіб щодо спроможності здійснювати наукову та науково-технічну експертизу; видачу свідоцтва; контроль за додержанням вимог здійснення експертної діяльності суб'єктами, які проводять наукову і науково-технічну експертизу; ведення Єдиного реєстру виданих державних свідоцтв на право організації, проведення або організації та проведення наукової та науково-технічної експертизи; підготовку та прийняття інструктивних та методичних документів з питань проведення державної акредитації фізичних та юридичних осіб на право проведення наукової і науково-технічної експертизи; надання консультативних, інформаційних та інших послуг зацікавленим особам щодо державної акредитації фізичних та юридичних осіб на право проведення наукової і науково-технічної експертизи.

Наукові організації Національної академії наук та національних галузевих академій наук, заснованих на державній власності, державні вищі навчальні заклади III–IV рівня акредитації, провідні державні науково-технічні установи центральних органів виконавчої влади можуть здійснювати спеціалізовану експертну діяльність без додаткової акредитації, на підставі статутних положень, якими така діяльність передбачається.

Метою наукової експертизи є, крім дослідження, перевірки, аналізу та оцінки науково-технічного рівня об'єктів експертизи, також і розробка обґрунтованих висновків для прийняття рішень щодо фінансування наукових досліджень. Підтвердження важливості економічної складової та необхідності вибіркового направлення коштів на проведення найважливіших для держави досліджень є і створення в Україні Державного фонду фундаментальних досліджень згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2001 року № 1717 [9].

Також необхідно згадати про державну реєстрацію результатів наукової і науково-технічної діяльності. Державна реєстрація результатів наукової і науково-технічної діяльності, а саме науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт та дисертацій здійснюється відповідно до законів України: “Про інформацію” [10], “Про науково-технічну інформацію” [11], “Про державну статистику” [12], “Про державну таємницю” [13]; постанов Кабінету Міністрів України: “Порядок організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях” [14], “Порядок здійснення заходів з охорони державної таємниці під час проведення секретних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт” [15], “Про державну реєстрацію науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій” [16], “Про державний облік засекречених науково-дослідних, дослідно-конструкторських розробок і дисертацій” [17]; та згідно з Порядком державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій [18], який затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 27 жовтня 2008 року № 977, і Порядком державного обліку секретних науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій [19], який затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 09.06.2009 № 494.

Проводячи наукову і науково-технічну експертизу, на наш погляд, необхідно звертати прискіпливу увагу до проведеної державної реєстрації результатів наукової і науково-технічної діяльності. Адже створення у державі належної інформаційної системи за напрямом наукових досліджень є необхідним переважно для проведення цих досліджень, з метою забезпечення швидкого та повноцінного доступу до вже проведених наукових досліджень.

Інформаційна система щодо проведення наукової та науково-технічної експертизи повинна складатися з багатьох джерел, як то інформаційних баз щодо проведення наукових і науково-технічних досліджень, наукових бібліотек, баз

даних стосовно дисертаційних досліджень, об'єктів інтелектуальної власності тощо.

Чинним нормативним документом, що безпосередньо стосується інформаційного забезпечення наукової та науково-технічної експертизи, є Положення про інформаційне забезпечення наукової та науково-технічної експертизи за матеріалами фонду науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій відкритої і засекреченої тематик [20].

Згідно з п. 1.1. Положення [20] воно є основним документом, що визначає порядок проведення інформаційно-аналітичних робіт і умови надання інформації за матеріалами державної реєстрації та обліку науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт (далі – НДР, ДКР) і дисертацій з відкритої та засекреченої тематик під час здійснення наукової та науково-технічної експертизи. Положення поширюється на всіх юридичних та фізичних осіб, які беруть участь в організації та проведенні експертизи, незалежно від форм власності та видів діяльності.

Аналізуючи Положення про інформаційне забезпечення наукової та науково-технічної експертизи за матеріалами фонду науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій відкритої і засекреченої тематик [20], стверджувати, що воно створює правову основу для інформаційної системи щодо забезпечення наукової і науково-технічної експертизи, звісно, не можна. Це положення не стосується наведених вище інформаційних ресурсів стосовно науково-технічної діяльності, а отже, є досить однобічним та базується лише на фонді інформації, поданої державними установами та низкою недержавних установ щодо проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, а також дисертаційних досліджень. Тобто можна констатувати, що на сьогодні інформаційної системи забезпечення наукової та науково-технічної експертизи не існує, є лише розрізнені інформаційні бази, які потребують об'єднання, а також необхідно розробити нормативно-правові документи щодо правового регулювання цієї сфери.

Підбиваючи підсумки розгляду питання правового забезпечення науково-технічної експертизи, необхідно зробити ряд висновків.

Нами пропонується встановити такі форми наукової та науково-технічної експертизи.

Обов'язкова наукова та науково-технічна експертиза – проводиться у обов'язковому порядку у випадках, визначених чинними нормативно-правовими документами.

До обов'язкової наукової та науково-технічної експертизи можна віднести державну та недержавну експертизу.

Державну наукову та науково-технічну експертизу проводять органи виконавчої влади, державні установи, підприємства та організації у порядку, визначеному законодавством.

До недержавної наукової та науково-технічної експертизи належать громадська експертиза та інші експертизи. Недержавна наукова та науково-технічна експертиза проводиться громадськими об'єднаннями, відповідними фахівцями, організаціями, установами, експертними комісіями тощо у порядку, визначеному законодавством.

Необов'язкова наукова та науково-технічна експертиза – проводиться на замовлення суб'єкта експертизи у порядку, визначеному чинними нормативно-правовими документами. Необов'язкова наукова та науково-технічна експертиза теж може поділятися на державну та недержавну.

Крім того, до форм проведення наукової та науково-технічної експертизи слід віднести зовнішню (незалежну) та внутрішню (відомчу) експертизу.

Зовнішня (незалежна) та внутрішня (відомча) наукова та науково-технічна експертиза можуть поділятися на державну та недержавну експертизи.

Зовнішня (незалежна) наукова та науково-технічна експертиза проводиться незалежною зовнішньою організацією, яка за підпорядкуванням не належить до організації, об'єкти якої проходять експертизу.

Внутрішня (відомча) наукова та науково-технічна експертиза проводиться фахівцями організації (установи), якій належить об'єкт експертизи, або організацією (органом виконавчої влад), якій підпорядковується організація (установа), якій належить об'єкт експертизи.

Обов'язкова та необов'язкова наукова та науково-технічна експертиза, а також зовнішня (незалежна) та внутрішня (відомча) наукова та науково-технічна експертиза можуть поділятися на види, які встановлені у ст. 13 Закону України “Про наукову і науково-технічну експертизу” [3] тобто: попередню, первинну, повторну, додаткову, контрольну наукову і науково-технічну експертизи.

В.В. Коваленко зазначає, що Концепція адміністративної реформи України, затверджена Указом Президента України від 22 липня 1998 року [21], встановила безоплатний стандарт адміністративних послуг. Водночас передбачалася можливість отримання платних адміністративних послуг на розсуд суб'єкта. Разом із тим сучасне бачення розвитку адміністративних послуг спрямоване на розвиток платних адміністративних послуг. Таким чином, адміністративні послуги в сфері науки за критерієм платності можна поділити на: платні та безоплатні.

До платних послуг у сфері науки належить державна акредитація фізичних та юридичних осіб у сфері наукової та науково-технічної експертизи. Це державне визнання кваліфікації фізичної та юридичної особи у сфері наукової та науково-технічної експертизи.

Фізичні особи, які на постійній або професійній основі здійснюють діяльність, пов'язану з наданням експертних послуг, та юридичні особи, статутом яких передбачено таку діяльність, повинні пройти державну акредитацію і отримати свідоцтво, що підтверджує кваліфікацію його отримувача з питання організації та проведення наукової і науково-технічної експертизи. Порядок державної акредитації, форма свідоцтва і перелік документів державного зразка осіб, які мають право на здійснення експертної діяльності та експертних послуг без отримання свідоцтва, визначаються МОН.

Основні функції Міністерства при проведенні акредитації, як зазначалося вище, це: а) розгляд заявок на проведення наукової та науково-технічної експертизи; б) перевірка кваліфікації юридичних та фізичних осіб, щодо спроможності здійснювати наукову та науково-технічну експертизу; в) видача свідоцтва; г) контроль за додержанням вимог здійснення експертної діяльності суб'єктами, які проводять наукову і науково-технічну експертизу; ґ) ведення Єдиного реєстру виданих державних свідоцтв на право організації, проведення або організації та проведення наукової та науково-технічної експертизи; д) підготовка та прийняття інструктивних, нормативних та методичних документів з питань проведення державної акредитації фізичних та юридичних осіб на право проведення наукової і науково-технічної експертизи; е) пролонгація чинності свідоцтва; є) надання консультативних, інформаційних та інших послуг зацікавленим особам щодо державної акредитації фізичних та юридичних осіб на право проведення наукової і науково-технічної експертизи [22].

Отже, обов'язкова та необов'язкова наукова та науково-технічна експертиза, особливо зовнішня (незалежна), переважно має бути платною. Внутрішня експер-

тиза може бути як платною, так і безкоштовною залежно від суб'єкта, який надає ці послуги. Тобто фахівці або відповідні експертні ради установи, звісно, надають послуги з експертизи цій установі безкоштовно, а іншим установам, навіть одного відомчого підпорядкування, на платній основі.

Крім того, необхідно зазначити, що, на наше переконання, з метою належного правового забезпечення експертної діяльності в Україні необхідно забезпечити розробку та затвердження закону “Про експертну діяльність”, в якому чітко визначити сфери експертної діяльності (наукова та науково-технічна, екологічна, правова, історична тощо) форми та види експертиз, суб'єктів та об'єкти експертизи, види обов'язкових експертиз, види платних та безкоштовних експертиз тощо. Адже на сьогодні сфери правового регулювання експертної діяльності визначено переважно у науковій і науково-технічній галузі – Закон України “Про наукову і науково-технічну експертизу” [3], у галузі екології – Закон України “Про екологічну експертизу” [23] та ще незначною низкою нормативних документів, що стосуються проведення деяких експертиз, які є розрізненими та не створюють державної системи експертної діяльності.

Враховуючи той факт, що саме органи виконавчої влади повинні створювати відповідне правове поле щодо наукової і науково-технічної експертизи, спробуємо сформулювати визначення адміністративно-правового забезпечення наукової і науково-технічної експертизи.

Отже, адміністративно-правове забезпечення наукової і науково-технічної експертизи – це діяльність відповідних державних органів щодо правового регулювання проведення обов'язкової та необов'язкової наукової і науково-технічної експертизи об'єкта з метою зробити правильний висновок чи дати правильну оцінку відповідному явищу для забезпечення суспільних потреб у вирішенні відповідних відносин (забезпечення наукового обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, наукових, науково-технічних, соціально-економічних, екологічних програм і проектів, визначення напрямів науково-технічної діяльності, аналізу та оцінки ефективності використання науково-технічного потенціалу, результатів досліджень тощо) шляхом проведення науково-технічного аналізу, а також створення відповідного правового механізму щодо забезпечення здійснення зазначеної експертизи.

Отже, на базі Закону України “Про наукову і науково-технічну експертизу” [3], використовуючи й інші нормативні документи у сфері наукової і науково-технічної діяльності та методи проведення аналізу показників рівня якості наукової діяльності, можна створювати, згідно зі стандартами серії ISO, відповідні галузеві нормативні документи (настанови) з проведення аудиту (експертизи) у сфері наукової і науково-технічної діяльності на предмет функціонування та вдосконалення системи управління якістю в окремому органі виконавчої влади, підприємстві, установі тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І.К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 2. – С. 462 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrlit.org/slovnuk/експертиза>.
2. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. докт. юрид. наук проф. Т.О. Коломощ. – Київ : “Істина”, 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/pidrychnuku/admin-pravo/41-kolomoets/21727-----s-3-----.html>.
3. Про наукову і науково-технічну експертизу : Закон України від 10 лютого 1995 року № 51/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – № 9. – Ст. 56.
4. *Филипович Л.О.* Соціальний і духовний розвиток України : наукова експертиза та її законодавче закріплення / Л.О. Филипович // Юридична наука. – 2013. – № 10. – С. 18–28.

5. Організація і проведення науково-дослідних робіт: галузевий стандарт СОУ НАН 73.1-001:2011. – чинний від 28.12.2011. – К. : Національна академія наук України, 2011. – 28 с.
6. Положення про організацію та проведення наукової та науково-технічної експертизи: Наказ Міністерства України у справах науки і технологій від 24 квітня 1998 року № 131, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 16 липня 1998 року за № 462/2902.
7. Положення про Міністерство освіти і науки України : Указ Президента України від 25 квітня 2013 року № 240/2013.
8. Порядок проведення державної акредитації фізичних та юридичних осіб на право проведення наукової та науково-технічної експертизи : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2004 року № 12, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 26 січня 2004 року за № 110/8709.
9. Про Державний фонд фундаментальних досліджень : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2001 року № 1717.
10. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 48. – Ст. 650.
11. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25 червня 1993 року № 3322-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 33. – Ст. 345.
12. Про державну статистику : Закон України від 17 вересня 1992 року № 2614-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 43. – Ст. 608.
13. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 16. – Ст. 93.
14. Порядок організації та забезпечення режиму секретності в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.10.2003 № 1561-12.
15. Порядок здійснення заходів з охорони державної таємниці під час проведення секретних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1082.
16. Про державну реєстрацію науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 березня 1992 р. № 162.
17. Про державний облік засекречених науково-дослідних, дослідно-конструкторських розробок і дисертацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.03.1994 № 155.
18. Порядок державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій : Наказ Міністерства освіти і науки України від 27 жовтня 2008 року № 977, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 6 квітня 2009 року за № 312/16328.
19. Порядок державного обліку секретних науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій : Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.06.2009 № 494, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 8 липня 2009 року за № 606/16622.
20. Положення про інформаційне забезпечення наукової та науково-технічної експертизи за матеріалами фонду науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій відкритої і засекреченої тематик : Наказ Міністерства України у справах науки і технологій від 2 листопада 1998 року № 283, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 19 листопада 1998 року за № 734/3174.
21. Концепція адміністративної реформи України : Указ Президента України від 22 липня 1998 року № 810/98.
22. *Коваленко В.В.* Курс адміністративного права України : підручник / В.В. Коваленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1786030548307/pravo/administrativni_poslugi_sferi_nauki.
23. Про екологічну експертизу : Закон України від 9 лютого 1995 року № 45/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – № 8. – Ст. 54.

Отримано 28.11.2016